

ВІДГУК

офіційної опонентки докторки філологічних наук, доцентки,
завідувачки кафедри українознавства Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького

Єщенко Тетяни Анатоліївни

про дисертацію **Струганця Павла Борисовича**
з теми «Футбольний телерепортаж: типологія лексичних номінацій і текстових
структур», яку подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Нині студіювання мови охоплює людину-мовця. Побутує думка, що антропоцентрична тенденція є однією з наймасштабніших і найвпливовіших у науці. Вона репрезентує окремих вияв глобального процесу гуманізації наук загалом, тенденцію входження лінгвістики до зовнішньої щодо неї синергетичної парадигми. Попри те, що сучасне мовознавство тяжіє до різномірності підходів, усі вони концептуально об'єднані ідеєю антропоцентризму (В. Гумбольдт, Х. Штейнталь, Г. Пауль, О. Потєбня, І. Бодуен де Куртене та ін.). Дослідники мови розуміють антропоцентризм і як онтологічну сутність, і як методологію. Онтологічне розуміння антропоцентризму пов'язане, найперше, з віддзеркаленням об'єктивної дійсності через внутрішній світ людини (коментатор футбольного матчу), зміну його відповідно до мотивів, завдань комунікативної діяльності й ціннісних орієнтирів особистості. На засадах такого підходу виконано дисертаційну роботу Павла Борисовича Струганця «Футбольний телерепортаж: типологія лексичних номінацій і текстових структур», в якій авторові вдалося розширити дослідницьке поле – від структуралістської до антропоцентричної парадигми, оновити методологічні і методичні підходи до аналізу тексту як процесу і продукту усного мовлення, а потреба різномірневого аналізу усного тексту є незаперечною і вкрай значущою.

Окрім цього, спортивна сфера тривалий час зазнавала багаторічного московського впливу, а зросійщення футбольних телерепортажів постало рудиментом імперського узалежнення. Заявлені питання належать до складних і надважливих, але набули у дисертації ґрунтовного теоретичного осмислення та відповідного практичного потрактування.

Актуальність студіювання мови прямого футбольного репортажу полягає і у важливості дослідження сучасної української мови в новітньому масмедійному просторі. Рецензована кваліфікаційна праця усуває прогалини в історії української лінгвістичної науки, коли усні тексти зрідка потрапляли у дослідницьке поле мовознавців, а це уможлиблює розширення спектра утрадиційнених понять у науці.

Схвальним є те, що дисертація є складником наукової теми «Проблемні питання сучасної лексикології, граматики та когнітивної лінгвістики» (реєстраційний номер 0120U102350) кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

У процесі проведених досліджень автор застосував низку неутрадиційнених підходів до розроблення та обґрунтування теоретичних та методологічних засад, положень і практичних рекомендацій щодо опису лексичних номінацій і текстових структур футбольного телерепортажу:

- *новаторським* убачаю здійснений інтегральний аналіз прямого футбольного телерепортажу в оновленій парадигмі лінгвістичного знання на основі типологізації різнорівневих мовних засобів – лексичних номінацій і текстових структур (с. 54 – 176). Відбито у 10 публікаціях автора (№ 1 – 10 зі списку Додатка Б);

- *науково-значущим* є те, що основні положення дисертації, поданої до захисту, поглиблюють теорію і практику української текстолінгвістики, лінгвостилістики, комунікативної лінгвістики, жанрології; таке залучення різнорідних підходів розширює дослідницьке поле і додає розвідці неабиякої інтелектуальної ваги (с. 54 – 176). Відбито у 10 публікаціях автора (№ 1 – 10 зі списку у Додатку Б дисертації);

- *новітніми* є окреслена метамова текстолінгвістики, лінгвостилістики – базові терміни («текст», «футбольний репортаж», а також термінна лексика, яку використовують журналісти під час трансляції матчу на позначення предметів і понять галузі футболу (загальноспортивні, міжгалузеві і власне футбольні терміни) та периферійні терміни (с. 26 – 54). Схвалюємо прагнення Павла Борисовича до закріплення за будь-яким лінгвістичним феноменом чіткої дефініції й недвозначної термінології і зараховуємо до авторських переваг послідовне простеження тенденцій у розвитку термінології з опертям на наукові джерела. Відбито у 2 публікаціях автора (№ 9, 10 зі списку в Додатку Б дисертації);

- *оригінальним* є запропонований авторський алгоритм дослідження типів текстових структур в їхній кореляції з диференційними семантичними, комунікативними і прагматичними ознаками масмедійного тексту, стилістичного потенціалу лексичних номінацій і текстових структур як експлікантів образності (с. 54 – 176). Відбито у 8 публікаціях автора (№ 1 – 8 зі списку в Додатку Б дисертації);

- *вагомим* є поглиблена у дисертації модель опису текстових категорій на прикладі телевізійного репортажу у площині семантики – текстові категорії інформативності (підкатегорії концептуальності, фактуальності, імпліцитності), континууму подій (простору і часу), дискретності та зв'язності; у ракурсі комунікативності – текстові категорії антропоцентричності (підкатегорії адресантності та адресатності) і діалогічності (підкатегорії інтерактивності, інтертекстуальності); на рівні прагматики – текстова категорія модальності (підкатегорії референційності, оцінки, експресивності) (с. 89 – 151). Відбито у 3 публікаціях автора (№ 4, 8, 10 зі списку в Додатку Б дисертації);

- *позитивно оцінюю* детальний опис домінантних лексичних номінацій у телевізійному репортажі, що відбиває живомовні тенденції, зокрема актуалізацію субстандартної лексики, яка номінує та оцінює організаційно-тактичні дії, фізичні дії на полі, дії гравців із м'ячем, технічні прийоми, результат гри, характеристику фізичного і психічного станів учасників, загальні поняття, пов'язані з організацією гри, її правилами тощо (с. 54 – 89). Відбито у 3 публікаціях автора (№ 2, 5, 7 зі списку в Додатку Б дисертації);

-риси оригінальності представлено також маніфестацією своєрідної ментальної мапи асоціацій: «футбол – предмет», «футбол – людина», «футбол – відчуття», «футбол – суспільство», «футбол – природа», що репрезентує номінації і текстові структури як експліканти образності (с. 151 – 176). Відбито у 3 публікаціях автора (№ 4, 5, 7 зі списку в Додатку Б дисертації).

Подані вище теоретичні, методологічні та практичні результати оприявнюють новаторський внесок автора в тексто-, прагма-, медіалінгвістику як нові напрями сучасної української мовознавчої науки.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Автор кваліфікаційної праці поглибив *теорію* тексто-, прагмалінгвістики, лінгвостилістики, розширив теоретичні знання щодо типологізації лексичних номінацій і текстових структур у футбольному телерепортажі. Неабияку теоретичну вагу розвідці надають сформульовані засади різнорівневого дослідження футбольного телерепортажу, що поєднує структурно-системний, семантико-стилістичний і комунікативно-прагматичний підходи до аналізу мовних засобів. Робота має не лише теоретичну значущість, а й суттєву практичну роль, адже новітні ідеї, викладені у праці, містять вже готовий алгоритм комплексного аналізу лексичних номінацій і текстових структур та їхнього прагматичного потенціалу у футбольному телерепортажі і можуть бути використані для аналізу інших жанрів усного спортивного медійного дискурсу.

Практичне значення кваліфікаційної роботи також зумовлене можливістю застосування одержаних результатів у викладанні курсів із сучасної української мови, текстолінгвістики, комунікативної лінгвістики. Результати дослідження можуть бути використані в лінгводидактиці під час підготовки підручників і посібників, у підготовці та проведенні спецкурсів та спецсемінарів із проблем прагмалінгвістики, прагмастилістики, текстолінгвістики та ін. Також зібраний матеріал може бути використаний у лексикографічній практиці. Формування українськомовного словника футбольної лексики нині є на часі, а також електронних тезаурусів, які б містили сучасні одиниці з українськомовної сфери спорту. Матеріал може поповнити корпуси сучасної української мови й бути базою для

напрацювань із комп'ютерної лінгвістики. До того ж, і досі не уточнені критерії соціонормативної оцінки мови футболу. Окрім цього, зібрані джерела можуть лягти в основу укладання довідкової літератури з вдосконалення мовленнєвої культури авторів цифрових контентів спортивної тематики.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їхня достовірність

Ретельне вивчення дисертації, наукових публікацій Струганця Павла Борисовича уможливають умовивід: отримані наукові результати є обґрунтованими та достовірними, репрезентація текстового матеріалу чітко структурована, стиль викладення матеріалу доступний, дисертант чітко й зрозуміло формулює основні положення й висновки, виражено обґрунтовує власну позицію. Наукові положення, висновки і практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, повністю відповідають поставленій меті та окресленим завданням кваліфікаційної роботи. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їхня достовірність підтверджуються залученням *кількісного аналізу* для визначення квантитативних показників досліджуваних явищ, що має вдале поєднання з *порівняльним методом*. Його застосовано для виявлення співвідношення фактуальних і нефактуальних текстових показників телерепортажу. На обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та на їхню достовірність вказує вибір дисертантом, окрім вказаних методів дослідження, цілого комплексу наукових підходів: *метод суцільної вибірки* застосовано як первинний метод сприйняття та оброблення фактичного матеріалу з метою його подальшого інтерпретування, виокремлення корпусу релевантних для дослідження лексичних номінацій і текстових структур; *метод компонентного аналізу* – для виявлення семантичного наповнення лексичних одиниць у контекстуальній реалізації; *функційний метод* – для інтерпретації семантико-стилістичних параметрів досліджуваних одиниць у футбольному телерепортажі; *трансформаційний метод* – для встановлення комунікативно-прагматичного потенціалу лінгвальних явищ; *контент-*

аналіз – для вияву частотності реалізації фактуальних текстових показників телерепортажу; *описово-аналітичний* – для виявлення диференційних ознак та функційних можливостей мовних засобів із подальшим їхнім класифікуванням за певними критеріями, трактування й узагальнення зібраного фактичного матеріалу.

Вірогідність отриманих результатів зумовлена також значним обсягом фактичного матеріалу (нараховує 150 футбольних телерепортажів українською мовою, понад 6000 контекстів функціонування лексичних номінацій і текстових структур) та вдалим його використанням, що працює на поставлені завдання.

Окремі положення роботи презентовані у фотографіях (с. 101), в таблицях (с. 103), в діаграмах (с. 103), що є належним ілюстративним супроводом і уможливорює стверджувати: наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими та вірогідними. Факти, які б свідчили про недостовірність наведеної в дисертації інформації, не виявлені. Висновки в цілому логічні, випливають з обстеженого матеріалу, чітко відповідають окресленим завданням, упроваджені у навчальний процес закладу вищої освіти (філологічний профіль). Вони переконують у тому, що завдання наукового дослідження розв'язано.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Поставлені в дисертації наукові завдання реалізовані на належному науково-методичному рівні й у повному обсязі, з опануванням методології наукової діяльності і зазначенням ступеня самостійності виконання роботи: дисертант самостійно поставив мету і завдання дослідження, обрав методи для їхнього втілення, здійснив інформаційний пошук, проаналізував наукову літературу, сформував базу дослідження. Провів комплексне обстеження текстів футбольного телерепортажу, опрацював, проаналізував, узагальнив і оформив отримані дані у вигляді дисертації та опублікував результати у наукових розвідках самостійно чи за співавторства.

Важливим, на наш погляд, є високий рівень опанування дисертантом методологією дослідження, глибоке розуміння П. Б. Струганцем проблеми

типології лексичних номінацій і текстових структур у футбольному телерепортажі із застосуванням низки наукових методів та прийомів, що зумовлено досягненням поставлених завдань.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Варто вказати й на те, що отримані результати дослідження апробовані на 10 наукових, науково-практичних конференціях, з них: міжнародного рівня – 5, усеукраїнського – 5.

Наукові результати дисертації викладено в 10 публікаціях, з-поміж яких: 1 стаття (у співавторстві) у журналі, що індексується в наукометричній базі даних Web of Science; 4 статті у виданнях, що включені до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України; 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу; 4 публікації у збірниках матеріалів і тез конференцій.

Усі наукові розвідки відповідають темі дисертації П. Б. Струганця, в них обґрунтовано отримані наукові результати відповідно до мети статті, поставлених завдань та висновків. Відсутнє публікування більше ніж однієї статті в одному випуску або номері наукового видання.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Дисертаційна робота за змістом, сутністю, структурою та оформленням відповідає вимогам МОН України, містить перелік умовних скорочень (с. 18), вступ (с. 19 – 26), чотири розділи (с. 54 – 176), висновки (с. 176 – 182), список використаних джерел (с. 182 – 202; всього 201 найменування, із них 20 іноземними мовами), додатки (с. 203 – 214). Загальний обсяг дисертації, поданої до захисту, становить 214 сторінок, основного тексту – 8,2 авт. арк. Це відповідає встановленому обсягу основного тексту дисертації в освітньо-науковій програмі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

При проведенні експертизи дослідження дисертаційної роботи П. Б. Струганця в установі, де виконувалася дисертація, встановлено відсутність академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Відзначаючи вагомі здобутки виконаного дослідження, висловимо свої зауваження й побажання, що мають переважно дискусійний чи рекомендаційний характер.

1. Глибоко в роботі розкрита проблема теорії тексту, телерепортажу як одного із медійних текстотипів. Як співвіднесені поняття текстової категорії як інваріантної ознаки тексту і текстової структури? Що вкладаєте ви у поняття «текстова структура» у поданому фрагменті дисертації «У текстових структурах для номінації захисних дій використано дієслова “відбиватися” та “захіщатися”» (с. 146). Чи можуть лексичні номінації, до яких ви відносите футбольну терміну лексику, лексику із семою «дія», оцінну лексику, іншомовні лексичні ресурси, фразеологізми, субстандартну лексику (с. 45) експлікувати, як і текстові структури, інваріантні ознаки тексту (текстові категорії)?

2. Потребує додаткових аргументів думка на с. 117. Автор дисертації пише: «На нашу думку, у футбольному репортажу текстом можна назвати і окреме висловлення, надфразу єдність і повністю завершений репортаж. Висловлення переважно корелює з реченням». Чи розрізняєте поняття «речення» і «висловлення»?

3. У дисертації автор ретельно вибудовує модель комплексного аналізу футбольного репортажу на основі типологізації різнорівневих мовних засобів – лексичних номінацій і текстових структур. Чим зумовлене виокремлення четвертого розділу «Лексичні номінації і текстові структури як експліканти образності», якщо у третьому розділі «Типологізація текстових структур футбольного репортажу у вимірі текстових категорій» у підрозділах «3.1. Текстові структури у площині семантики» (с. 89 – 122), «3.2. Текстові структури у ракурсі комунікативності» (с. 122 – 132),

«3.3. Текстові структури на рівні прагматики» (с. 132 – 146) йдеться і про образність?

Висловлені міркування та зауваження не стосуються концептуальних положень дослідження, мають радше рекомендаційний характер і не применшують наукової ваги запропонованого аналізу.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей

Зазначене вище засвідчує, що здобувач набув необхідні теоретичні знання, уміння, навички, загальні і спеціальні (фахові) компетентності самостійного дослідника, необхідні для доктора філософії і визначені освітньо-науковою програмою за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Загальний висновок про дисертацію щодо її відповідності встановленим вимогам

Дисертація оформлена відповідно до чинних норм і правил, є завершеною науковою розвідкою, викладена на високому науково-теоретичному рівні і цілком відповідає вимогам МОН України.

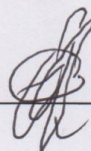
Уважаємо, що дисертаційна робота Струганця Павла Борисовича з теми «Футбольний телерепортаж: типологія лексичних номінацій і текстових структур», подана до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, за актуальністю обраної теми, науковою новизною, обґрунтованістю основних положень і висновків, повнотою викладу матеріалу в наукових публікаціях і за оригінальністю змісту є завершеною науковою працею, у якій отримано науково достовірні результати, що вирізняються оригінальністю і мають практичну значущість та забезпечують вирішення надважливого наукового завдання – здійснити інтегральний аналіз прямого футбольного телерепортажу в оновленій парадигмі лінгвістичного знання на основі типологізації різнорівневих мовних засобів – лексичних номінацій і текстових структур.

Дисертаційна робота П. Б. Струганця відповідає також спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, вимогам нормативних документів МОН України, що висуваються до дисертацій доктора філософії (відповідно до п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами)) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», а її автор – **Павло Борисович Струганець** – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Офіційна опонентка –

докторка філологічних наук,
доцентка, завідувачка кафедри
українознавства Львівського
національного медичного
університету імені Данила
Галицького Міністерства охорони
здоров'я України

Тетяна ЄЩЕНКО

